

גליון
סוכות
תשפ"ו

גליון המאיר

בה"י
שנה ה'
גליון
ר'

פנינים יקרים, רעיונות מכריקים, סיפורים נפלאים,
מתוך שיעורי הרב הגאון המשפיע,
פה מפיק מרגליות
רבי מאיר צוויבל שליט"א
מחבר ספרי נר המאיר

נ"צ"צ המאיר

אליהו הנביא בא אל הסוכה להציל ממדת הכעס

בספר מדבר קדש מביא משמיה דהרה"ק השר שלום מבעלזא זי"ע שנתן רמז: (ויקרא כג מב) ב' סוכות ת'שבו ש'בעת י'מים ראשי תיבות 'תשבי', לרמז שאליהו הנביא בא אל הסוכה. ע"כ.

ונראה לבאר הענין בזה, בהקדם מה שמסופר על הרה"ק מווארקא זי"ע שהיה לו בגד מיוחד לכעס, וכאשר רצה לכעוס הלך ולבש בגד זה, ואדהכי והכי כבר נח כעסו. והנה בדברי הרמב"ן בפרשת חוקת (במדבר כ ח) מבואר שאהרן הכהן לא כעס מימיו, עיי"ש. וברוב קדושתו בודאי השפיע כן על בני דורו שישבו בענן הכבוד בזכותו, שינצלו גם הם ממדת הכעס, ובזה אמרתי לפרש את הפסוק 'שמלתך לא בלתה מעליך', דמאחר שלא באו לכלל כעס לא הוצרכו לחלף שמלתם מעולם.

והנה הסוכה היא זכר לענני הכבוד שהיו בזכות אהרן הכהן, לפיכך כל היושב בסוכה זוכה לסייעתא דשמיא מיוחדת להתגבר על מדת הכעס, בזכות אהרן הכהן שהיה שלם במדה זו. והנה אמרו חז"ל (מס' כלה רבתי סוף פ"ה) דאין אליהו מתגלה למי שהוא כעסן עיי"ש. וכיון שבסוכה ניצלין ממדת הכעס, ע"כ זוכין לקבל פני אליהו הנביא. והוה הענין במה שרמז הרה"ק מבעלזא 'בסוכות תשבו שבעת ימים' ראשי תיבות 'תשבי'.

הלולב הוקדם במשנה לאתרוג בזכות הקדמת האתרוג בפסוק

מעשה הגיע לידי באחד מקרובי משפחתי שהיו לו שני בנים שכבר הגיעו זה מכבר לפרקן אך השידוך בושש לבוא, ויהי היום ונזדמן לו שידוך נאה לצעיר שביניהם, אך האב הסתפק אם לקבל את ההצעה, כי מצד אחד לא רצה להקדים את הצעיר לפני אחיו הגדול, אך מצד שני, עד שכבר הוצע שידוך טוב... לבסוף החליט לספר לבנו הגדול דברים כהווייתן ולשאל לדעתו, כאשר שמע הבן במה מדובר הסכים תיכף ואמר בפה מלא 'אני מוותר בחפץ לב לאחי שינשא לפני ואיני מקפיד כלל', ואכן השידוך יצא אל הפועל, כאשר האח הגדול משתתף בלב שלם בשמחת אחיו ושמח בשמחתו. והנה ראה זה פלא, כעבור שבועות ספורים הוצע שידוך יפה לבן הגדול ובדיק ביום הארבעים מאז שוויתר לאחיו הקטן בא ברית האירוסין למזל טוב.

ובזה אמרתי מילתא בטעמא, במה שהקשה התוספות יום טוב (סוכה פ"ג מ"א) מדוע הקדים רבינו הקדוש במשנה את הלולב לפני האתרוג, הלא בתורה הקדושה כתוב האתרוג קודם הלולב, כדכתיב (ויקרא כג מ) 'ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים וגו', ותיריך, שהלולב, כיון שהוא גבוה משאר המינים חשוב הוא יותר מכולם לפיכך הקדימו. עיי"ש.

אכן אכתי צריך ביאור, דהא מכל מקום הקדימו הכתוב לאתרוג אף על פי שהלולב חשוב יותר ממנו, ואם כן גם רבינו הקדוש היה לו להקדימו במשנה. אכן לפי העובדה הנ"ל יש ליישב ולומר דמהאי טעמא הוקדם הלולב במשנה, כיון שראה שהקדים הכתוב את האתרוג הפחות ממנו ולא הורע בעיניו, לפיכך קיבל הגדול והגבוה את שכרו וזכה שרבינו הקדוש יקדימו במשנה קודם לכולם.

להשתמש בנוטריקון רק ליראת ה'

בספר 'בית פנחס' מביא בשם זקינו הרה"ק רבי חיים מקראסנא זצ"ל שהתמרמר ואמר: 'לשעבר היה 'חכמה' ראשי תיבות ח'ילו מ'פניו כ'ל ה'ארץ, ועכשיו בעוונותינו הרבים, הראשי תיבות של חכמה הוא כ'י מ'לאה ה'ארץ ח'מס...', וכוונתו ברורה, דלשעבר היו האנשים משתמשים בחכמתם להבין ולהשכיל ביראת השם, ואילו עכשיו המה חכמים להרע ומשתמשים בחכמה להרבות גזל וחמס.

ויש לפרש לפי זה את הפסוק בתהלים (קא י) 'ראשית חכמה יראת ה'', רצה לומר שה'ראשית', דהיינו הראשי תיבות של 'חכמה', צריך להיות 'יראת ה' ולא ח'י' להיפך.

והנה כתב ביערות דבש (ח"ב דרוש א) שכל יום מעשרת ימי תשובה מכון כנגד דיבור אחר מעשרת הדברות לפי הסדר, דהיינו יום ראשון של ראש השנה כנגד 'אנכי ה' אלוקיך', יום שני כנגד 'לא יהיה לך', וכן

הדו"ש נחמד להג' הסוכה

בלימוד התורה קיימא לן מצות ליהנות ניתנו

במזמור 'לדוד ה' (תהלים כז): 'בקרב עלי מרעים לאכול את בשרי צרי ואויבי לי המה כשלו ונפלו וגו', אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש, שבתי בבית ה' כל ימי חיי וגו'. ויבאר בהקדם מה שפסק הטורי זהב בהלכות נדרים (סימן רכא) שהמודר הנאה מחבירו אסור לשאול ממנו ספר ללמוד, דאף על פי שמצוות לאו ליהנות ניתנו, אבל גבי לימוד התורה לא אמרין כן, דהכתוב העיד על זה (תהלים יט ט) 'פקודי ה' ישרים משמחי לב', וכדחזינן שאבל אסור בתלמוד תורה. ע"כ. ויש להבין מדוע באמת אמרין מצוות ליהנות ניתנו גבי התורה הקדושה.

שכר המצוה אינו נחשב כהנאה כיון שאפשר שתכבה מחמת העבירות

ויש לומר בהקדם מה שיכתב הגה"ק מהרי"ץ דושינסקיא זצ"ל (דרשות מהרי"ץ - חנוכה) על מה שהקשה הר"ן (סוכה יד) היאך מותר לעשות מצוה באיסורי הנאה מטעם מצוות לאו ליהנות ניתנו, הרי מקבלים שכר על זה ונמצא שהוא נהנה מאיסורי הנאה. ותיריך הוא ז"ל על פי דאיתא בגמרא (סוטה כא) שעבירה מכבה מצוה, והואיל ויתכן שיעשה ח"ו עבירה ותיכבה המצוה ולא יקבל על זה כלום, אם כן שפיר יכול לעשות מצוה באיסורי הנאה ולא נחשב לו השכר שיקבל לעתיד לבוא כנהנה מדבר איסור, מאחר שתמיד הוא שרוי בהאי פחדא שמא יכשל בחטא ויכבה המצוה ואז לא יקבל שכר. עכתוד"ק.

אין עבירה מכבה תורה

ולפי זה מבואר היטב שיטת הט"ז הנ"ל, דהתם בסוטה אמרין 'עבירה מכבה מצוה ואין עבירה מכבה תורה', ונמצא שעל לימוד התורה אי אפשר לתרץ כנ"ל דלא חשיב הנאה מאיסור כיון שאינו בטוח בשכרו, שהרי מצות לימוד התורה אינה כבה לעולם והרי הוא בטוח בודאי שיקבל שכר על זה, ואם כן שוב אמרין בזה

ניצני המאיר

הלאה. עיי"ש. והנה במסכת שבת (קה). אמרו 'מנין לנוטריקון מן התורה, ופשטו מ'אנכי ה' אלוך', ודרשו מיניה כמה מיני נוטריקון.

ובזה יש לפרש מאמר חז"ל (תנחומא יח): 'ולקחתם לכם ביום הראשון להוציא את הגזול', דהיינו שתקחו את המדה של היום הראשון בחודש תשרי, דהיינו דרך הנוטריקון הגלמדת מן הדיבור 'אנכי ה' אלוך', ותשתמש בה לטובה, לדרוש את תיבת 'חכמה' באופן של יראת ה', ולהוציא את הגזול, שלא לדרשה באופן המביא לידי גזילה וחמס.

כשאין קושיות על הבורא מאריכים ימים

הרה"ק רבי שמעון מיערוסלאב זצ"ל נשאל פעם לעת זקנותו באיזו זכות להאריך ימים, ואמר שסיבת הדבר היא כי מעולם לא הקשה קושיות כלפי מעלה, תמוהו השומעים ולא הבינו, אכן הנהגה טובה היא אך מה ענינה לאריכות ימים, נענה הרה"ק מיערוסלאב וביאר את דבריו, דהנה מדרך האדם, שכאשר אין הכל הולך כפי רצונו, ונדמה לו שמריעים לו מן השמים, אזי מיד 'על ה' יזעף לבו' (משלי יט, ג), ויש לו טענות כלפי שמיא, 'מדוע נעשה לי כך?', ולמה לא הטיבו עמי כן? ואז עונים לו מן השמים 'דע לך שכאן בשמים הכל ברוך, ורואים שהכל לטובה, כי הקדוש ברוך הוא מסבב כל הסיבות רק לטובת האדם, ואם יש לך תמיהות וקושיות עלה לכאן ותיישב לך הכל אל נכון'.

אך אני הפטיר הרה"ק מיערוסלאב 'מאמין באמונה שלימה שכל צרה ומקרה שנקרה לפני, הכל מאתו יתברך, והוא רוצה תמיד בטובתי, ואין בלבי קושיות או תרעומות ח"ו כלפי הנהגתו יתברך, וממילא אין קוראים לי לעלות קודם הזמן ואני מאריך ימים, ע"כ המעשה'.

והנה ביערות דבש (ח"ב דרוש א) מבואר שעשרת ימי תשובה מכוונים כנגד עשרת הדברות, ובה יש לפרש את הפסוק (ויקרא כג ט): 'ולקחתם לכם ביום הראשון', דהיינו בזכות היום הראשון של חודש תשרי, שהוא כנגד 'אנכי ה' אלוך', תזכו לקחת 'לכם לכל צרכיכם', דעל ידי האמונה בה' יתברך זוכים להמשיך כל מיני השפעות טובות, כמאמר ז"ל 'אין ישראל ניזונים אלא בזכות האמונה'. ומוסיף לומר 'פרי עץ הדר', על דרך שדרשו (ויקרא י"ד ט) 'זה אברהם שהדרו הקדוש ברוך הוא בשיבה טובה', כלומר, דבזה תלוי גם אריכות ימיו של האדם, דאם יש לו אמונה שלימה ואינו מקשה קושיות על דרכי הנהגתו של הבורא מניחים לו להשלים את ימיו בעולם הזה בהשקט ובטח.

על ידי נטילת לולב מתחיל חשבון העוונות

מתאמרא בשם הגאון מוויילנא זצ"ל לפרש את לשון המשנה באבות (פ"ד מכ"ב): 'על כרחך אתה נוצר, ועל כרחך אתה נולד, ועל כרחך אתה חי, ועל כרחך אתה מת', ועל כרחך אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא'. דהנה לכאורה קשה, וכי מאחר שהאדם נוצר בעל כרחו, וחי בעל כרחו, והכל בעל כרחו, מדוע צריך לתת דין וחשבון על מעשיו, הלא הוא לא רצה להבראות כלל ובעל כרחו בא לכאן, והיאך אפשר לחייבו על חטאיו?

אכן, במסכת בבא בתרא (ד) מבואר שהמקיף את חבירו משלש רוחותיו אינו חייב לשלם לו על הנאתו, כי יכול לומר לו 'מאי אהנית לי', איני רוצה בטובה זו, אך אם עמד ניקף וגדר את הרביעית מגלגלי עליו את הכל וחייב לשלם גם על שלש המחיצות האחרות, כי גילה דעתו שניחא לו בטובה זו. והנה, ביצירת האדם גדר אותו הקדוש ברוך הוא משלש רוחות שלא מדעתו, והם שלשה דברים הראשונים שמונה התנא, 'על כרחך אתה נוצר, על כרחך אתה נולד, על כרחך אתה חי', ולפי זה באמת אינו חייב על מעשיו כי נברא בעל כרחו, אכן מאחר שהאדם נזהר מאוד שלא ימות, ומשתדל ביותר להשאיר בחיים, וכל אשר לו יתן בעד נפשו, הנה כעמד ניקף וגדר את הרביעית, שגילה דעתו שניחא לו בטובתו של מקום שבראו, וממילא מגלגלי עליו את הכל וצריך ליתן דין וחשבון על כל מעשיו עלי אדמות. וזהו שאמרה המשנה 'על כרחך אתה מת', שאם תטען ותאמר: 'הרי בעל כרחי נוצרתי, ואי אפשר לדון אותי על מעשיו', ישיבו ויאמרו לך 'על כרחך אתה מת', שאתה מצדך חפץ ומשתוקק להמשיך ולחיות, והקדוש ברוך הוא צריך להמיתך בעל כרחך, ואם כן גלית דעתך שאתה חפץ בטובה זו שנוצרת, ממילא 'על כרחך אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא'. עכדה"ק ודפח"ח.

ובזה אפשר לבאר כמין חומר את המדרש הידוע (תנחומא אמור כב): 'ולקחתם לכם ביום הראשון - ראשון לחשבון עוונות', דהנה איתא במדרש (ויקרא י"ד א) על פסוק זה: 'תכתב זאת לדור אחרון' (תהלים קב יט) אלו דורות הללו שהם נטויים למיתה, 'ועם נברא יהלל קה', שהקדוש ברוך הוא עתיד לבראות אותן בריה חדשה, ומה עלינו לעשות, ליקח לולב ואתרוג ונקלס להקדוש ברוך הוא. משמע שעל ידי הלולב ואתרוג ניצלים ממיתה לחיים, נמצא אם כן שבנטילת לולב מגלה האדם דעתו שניחא לו לחיות, והנה כנגד את הרביעית וממילא מגלגלי עליו את הכל וחייב לשלם על מעשיו, ולכן 'ולקחתם לכם ביום הראשון - ראשון לחשבון עוונות', ודו"ק.

מצוות ליהנות ניתנו, ואתי שפיר מה שאסר הט"ז לשאול הספר מחבירו.

עצה שלא יכבו העבירות את המצוות לקשר את המצוות בתורה

והנה בספר פרדס המלך (רמזי בחוקותי תמ"ט) הביא בשם הרה"ק הרבי ר' זושא זי"ע דבר נפלא, דהנה כבר נתבאר שעבירה מכבה מצוה ואין עבירה מכבה תורה, אכן גם המצוות חשובות ונחוצות עד מאוד, ומה יעשה אדם שלא יכבו העבירות את המצוות שעשה, העצה לזה הוא שיקשר את המצוות שעושה בתורה הקדושה על ידי שיאמר הפסוקים הכתובים בתורה מענין זה, וכגון קודם שמניח תפילין יקדים ויאמר: 'הנני מכוון בהנחת תפילין לקיים מצוות בוראי יתברך שציוונו להניח תפילין כמו שכתוב בתורה 'וקשרתם לאות על ידך והיו לטוטפות בין עיניך וגו', וכן על זו הדרך בשאר מצוות, ובאופן זה נעשים המצוות בבחינה של תורה ושוב אין העבירות מכבות אותן. עכדה"ק.

ובזה יש לפרש את המשנה במכות (פ"ג מט"ז): 'רבי חנניה בן עקשיא אומר, רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, כלומר, שרצה לזכות את ישראל שיהיה קיום למצוותיהם ומעשיהם הטובים ולא יכבו על ידי העבירות, לפיכך הרבה להם פסוקי תורה כנגד כל מצוה ומצוה בכדי שיוכלו לאמורם קודם עשיית המצוה ולקשר את המצוה בכח התורה הקדושה, ועל ידי זה לא יוכלו העבירות לכבות. ובאופן זה יש לפרש את מאמר חז"ל: 'המתחיל במצוה אומרים לו גמור', 'גמור' היינו מלשון לימוד, כלומר שהמתחיל במצוה וחושש שלא יכבו העוונות את המצוה אומרים לו 'גמור' ולמוד את פסוקי התורה השייכים לזה וכח התורה הקדושה תגן עליה שלא תכבה.

וזהו שרמז דוד המלך ע"ה בתהלים (לב ו): 'על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא, רק לשטף מים רבים אליו לא יגיעו', 'על זאת' פירוש בזכות התורה הקדושה, דאין 'זאת' אלא תורה, 'יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא', בעשרת ימי תשובה שעליהם דרשו חז"ל (ר"ה יח) את הפסוק (ישעיה נה ו) 'דרשו ה' בהמצאו', 'רק לשטף מים רבים אליו לא יגיעו', דהיינו שלא יבוא שטף המים הזידונים של העבירות ויכבו את מצוותיו ח"ו, כי זכות התורה הקדושה עומדת וקיימת ואינה בטלה לעולם.

וזהו שאמר הכתוב (הושע יד ב-ג): 'שובה ישראל עד ה' אלוך וגו', ואם תאמר הלא אכתי יש לי לחשוש שמא אכשל אחר כך בחטא והיא תכבה את מצות התשובה, לזה מסיים הכתוב: 'קחו עמכם דברים, ובמדרש (שמות רבה לח ד) אין 'דברים' אלא דברי תורה שנאמר (דברים א, א) "אלה הדברים אשר דבר משה". פירוש שתקשרו את התשובה עם חלק התורה המדבר מזה המצוה ואז לא תכבה.

ניצני המאיר

והיית אך שמח שמחה אמיתית ופנימית דייקא

במטה משה (אות תתקנ) האריך לבאר הענין של יום הושענא רבה שבו נגמר החתימה, דכפשוטו הרי היתה החתימה צריכה להיות ביום צום הכיפורים, אלא הכוונה בזה היא כי הושענא רבה הוא ביום כ"א לחודש, וכאשר תרבה כ"א פעמים כ"א יעלה כמנין אמ"ת, וחזרתו של הקדוש ברוך הוא 'אמת', וזהו ענין החתימה בליל הושענא רבה. עיי"ש.

על פי דרכו נראה לפרש את הפסוק (דברים טז טו) 'והיית אך שמח', דהכוונה היא שכל שמונת ימי החג צריך להיות שמח באמת, שמחה שלמה ופנימית, ולא שמחה חיצונית גרידא. ולזה אמרו חז"ל (סוכה מט.) 'אך לרבות', כלומר שכאשר תרבה א"ך פעמים א"ך יעלה למנין 'אמת', להורות על מהות השמחה הנדרשת בימים אלו, שתשמח באמת בחגך.

כח ראייה בלי עיניים

שמעתי מהרב ר' אלעזר אלימלך הכהן גלאנץ שליט"א מעשה פלא שסיפר לו אביו, שהכיר בעירו יהודי אחד שהרכיב לעיניו בתי עיניים שחורות העשויים להגן מאור השמש, והיה הולך עמהם תדיר בימות הגשמים כבימות החמה, והדבר היה תמוה בעיניו, מדוע הולך עם בתי עיניים אלו בימות הגשמים כאשר החמה נסתר מאחורי העבים, פעם אחת כאשר שהה אתו ביחידות בחנותו שאלו על זה, אמר לו הלה: 'בוא ואספר לך גופא דעובדא היכי הוה, אני הייתי בן יחיד לאבי, ונולדתי סומא בשני עיני רח"ל, באופן שלא היה לי כלל השחור שבעין, כך שלא היה שום תקוה בדרך הטבע להתרפאות, כמובן שהדבר גזל את שמחת חיי של אבי, עד שכבר זכה לבן אחר שנות ציפייה ארוכות באה הצרה הזאת, פעם אחת היה אבי בשמחת תורה אצל הרה"ק בעל הדברי חיים מצאנז זצ"ל, ובהקפות הבחין הדברי חיים שאבי אינו רוקד כלל, כאשר שאלו על כך ענה אבי בקול מר 'זכי כיצד ארקוד כאשר בני יחידי חשוב כמות, סגור בבית כשבר כלי ואינו יכול לעשות מאומה בלא סיוע מאחרים', אמר לו הדברי חיים 'עת רקוד עתה ואין פורשים מן הציבור, לך והשתתף בריקודים ובעז"ה יהיה טוב עם בנך', כשמוע אבי דברים מפורשים יוצאים מפי הצדיק שמח ביותר ומיד התחיל לרקוד יחד עם הקהל, אחר התפילה כאשר בא לביתו שמח וטוב לב קדמוהו כולם בהתרגשות עצומה כי פתאום נפקחו עיני בדרך נס והתחלתי לראות כאשר כל אדם, סיים האיש את סיפורו המופלא ואמר: 'מאז ועד עתה אני רואה כרגיל, אבל כיון שאין לי השחור שבעין אני הולך תמיד עם בתי עיניים אלו כדי שלא יראו את עיני'. עד כאן המעשה, צאו וראו מה כוחם של צדיקים, שהיה יכול הרה"ק מצאנז לבראות כח הראיה יש מאין ממש.

והנה בריש פרק לולב הגזול (סוכה כט) למדנו שלולב הגזול פסול, ואמרו בגמרא הטעם, משום דכתיב 'ולקחתם לכם', להוציא את הגזול. ובתוספות שם (ל ד"ה משום) הקשו, אמאי צריכים ללימוד של 'לכם', מאחר דכבר פסול בלאו הכי משום מצוה הבאה בעבירה.

ונראה לתרץ יפה על פי העובדא הנ"ל, דהנה המקור לפסול של מצוה הבאה בעבירה מבואר בגמרא דנלמד מן הפסוק (מלאכי א י) 'הבאתם גזול ואת הפסח ואת החולה', גזול דומיא דפסח, מה פסח לית ליה תקנתא אף גזול לית ליה תקנתא, לא שנא לפני יאוש ולא שנא לאחר יאוש, ואין טעם לפסול לאחר יאוש אלא משום מצוה הבאה בעבירה.

אכן, לפי המעשה הנ"ל נפל פיתא בבירא, דשפיר מצינו תקנתא לפיסח, שהרי הצדיק יכול לבראות לו רגל חדשה יש מאין, ואם כן שוב לית לן ההיקש לפסול גזול לאחר יאוש, לפיכך הוצרך הכתוב למעט להדיא 'ולקחתם לכם' להורות שאף על פי כן אין להביא מן הגזול, והטעם 'פרי עץ הדר' זה הצדיק שבידו לבראות יש מאין.

בזכות נתינת צדקה זוכים להשפעות טובות בשיעור גדול כנגד כל ישראל

במסכת סוכה (מא): 'תנו רבנן, (ויקרא כג ז) 'ולקחתם', שתהא לקיחה ביד כל אחד ואחד, 'לכם', משלכם, להוציא את השאול ואת הגזול, מכאן אמרו חכמים אין אדם יוצא ידי חובתו ביום טוב הראשון של חג בלולבו של חבירו אלא אם כן נתנו לו במתנה, ומעשה ברבן גמליאל ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא שהיו באין בספינה, ולא היה לולב אלא לרבן גמליאל בלבד שלקחו באלף זה, נטלו רבן גמליאל ויצא בו ונתנו לרבי יהושע במתנה, נטלו רבי יהושע ויצא בו ונתנו לרבי אלעזר בן עזריה במתנה, נטלו רבי אלעזר בן עזריה ויצא בו ונתנו לרבי עקיבא, נטלו רבי עקיבא ויצא בו והחזירו לרבן גמליאל. וכבר הקשו בגמרא למאי נפקא מינה בכמה זוז נטלו רבן גמליאל.

ויש לומר בשנקדים לפרש המשנה בפאה (פ"ח מ"ח): 'היו לו מאתיים חסר דינה, אפילו אלף נותנים לו כאחת הרי זה יטול'. דהנה כתב בשל"ה הק' דגזל אחד דוחה מאה ברכות, ואם כן מדה טובה מרובה, ומי שעושה תשובת המשקל כנגד גזל, ונותן מעצמו לאחרים, נוטל מאה ברכות לכל הפחות, וידוע ששכר ברכה בהאי עלמא עשרה דינרים, נמצא ששכרו של הנותן צדקה עולה לכדי אלף דינרים.

וזהו שאמרו חז"ל (ויקרא יז א) 'אין הגלויות מתכנסות אלא בזכות משניות', דאף על פי שמרבים חבילין של מצוות עדיין יכולים העוונות לבוא ולכבות, אבל אם שונים עליהם פרקי משניות ומצרפים להם את זכות התורה אז יש להם קיום והם יכולים לקרב את ביאת המשיח.

ובזה יתפרש נמי הכתוב (דברים לב א): 'האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי', כלומר, שמשה רבינו נותן עצה לישראל, שיאזינו בשמים לקיום מצוותיו ויושפע השפעות טובות ממרום, ולא יתכבה המצוות על ידי עבירות, 'ותשמע הארץ אמרי פי', שתשמע בארץ בעת עשיית המצוה, 'אמרי פי' שתאמרו בפה פסוקי המצוה, ויתקשרו עם דברי התורה הקדושה ולא תכבה לעולם.

בהדלקת המנורה בבית המקדש פעל הכהן לקשר את המצוות באור התורה

ועל פי הדברים האלה יומתק לפרש הענין בפרשת בהעלותך (במדבר ח ב), מה שהביא רש"י בשם המדרש: 'לפי שכשראה אהרן חנוכות הנשיאים חלשה אז דעתו, כשלא היה עמהם בחנוכה לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקב"ה חייך שלך גדולה משלהם, שאתה מדליק ומיטיב את הנרות, ובמדרש רבה שם (ט"ו י) איתא עוד: 'אל תתיירא, לגדולה מזאת אתה מוכן, הקרבנות כל זמן שביית המקדש קיים הן נוהגין, אבל הנרות לעולם אל מול פני המנורה יאירו', וכבר הקשה הרמב"ן התם, הלא גם נרות בית המקדש בטלו בזמן החורבן.

אכן לפי דברינו יומתק מאוד, דהנה סגולת המנורה היתה לשלב את התורה והמצוות ביחד, על דרך הכתוב (משלי ו כג) 'כי נר מצוה ותורה אור', ועל ידי שהיה אהרן הכהן מדליק ומיטיב את הנרות היה מקשר את מצוותיהם של ישראל בכח התורה הקדושה ועל ידי זה גרם שיהיה להם קיום ולא יבטלו מפני העבירות. ואפשר להעמיס זה בדברי המשנה (אבות פ"א מ"ב) שמעידה על אהרן שהיה 'אוהב את הבריות ומקרבן לתורה', פירוש שבו היה מראה אהבתו לבריות במה שהיה מקרב את המעשים טובים שלהם אל התורה הקדושה ועל ידי זה היה גורם להמשיך להם כל טוב.

וזהו שבישר הקב"ה לאהרן: 'שלך לעולם עומדת', כלומר שעל ידי הדלקת המנורה שאתה עושה אתה גורם שיהיו המצוות ומעשים טובים של ישראל קיימים ועומדים לעולם.

קירוב הגאולה בזכות מצות צדקה שאינה בטילה מפני העבירות

ובזה יש לפרש את המשנה באבות (פ"א מ"ב): 'שמעון הצדיק היה משיירי כנסת הגדולה, הוא היה אומה, על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים',

נצני המאיר

ונקדים עוד מה שכתב המהרש"א (חידושי אגדות לפאה) שצדקה בגימטריא קצ"ט, לרמז שמי שיש לו קצ"ט זון נוטל מן הצדקה, אבל אם יש לו אפילו אחד יותר, דהיינו מאתיים זה, אינו נוטל מן הצדקה. עיי"ש.

וזהו כונת המשנה: 'היו לו מאתיים חסר דינר', פירוש, דאם זכה ויש לו את מדת הצדקה שהוא בגימטריא מאתיים חסר אחד, ומפריש מכספו לעני, 'אפילו אלף נותנים לו כאחת הרי זה יטול', כלומר, דזוכה בעבור זה למאה ברכות ששום בעולם הזה אלף דינרים, ובעולם הבא אין ערוך לשוויה כלל. והנה עיין במאמר צבאות ה' (ח"א) להרמ"ע מפאנו שהאריך לבאר הענין של מאה ברכות שמברכין בכל יום שעושין בה תיקון וכופר נפש לכל אחד מששים ריבוא שבישראל. כי הנה מאה ברכות שוים אלף דינרי זהב, וכל דינר זהב שוה כ"ה דינרי כסף, הרי כ"ה אלף דינרי כסף, דינר כסף שוה ששה מעה הרי ק"נ אלף מעין, וכל מעה שוה ארבעה איסרים הרי ששים ריבוא איסרים למאה ברכות. עכתו"ד הנוגע לעניינו ועיי"ש.

ובזה יש לפרש את הגמרא: 'ולקחתם' שתהא לקיחה לכל אחד ואחד, דהיינו שיגיע חלק והשפעה כנגד כל אחד מישראל, הא כיצד, על ידי שתעשו 'לכם' להוציא את הגזול, כלומר על ידי שתקיימו מצות צדקה שהיא לתקן ולהוציא את הגזול, ותמשיכו על עצמכם מאה ברכות שיש בהם השפעה כנגד ששים ריבוא ישראל.

חממה מרובה מצילתה לרמז על ז' מעלות התורה יותר מן השמש

דוד המלך ע"ה מספר בתהלים (פרק ט) ומדבר בשבח המאורות שברא הקדוש ברוך הוא להאיר בעולמו: 'השמים מספרים כבוד א-ל, ומעשי ידי מגיד הרקיע וגו', ואחר כך עובר לדבר בשבח התורה: 'תורת ה' תמימה משיבת נפש עדות ה' נאמנה וגו'. ואינו מובן הקשר בין תחילת המזמור לסופה.

וביאר הרבינו בחיי בספרו כד הקמח (ערך תורה - ועל דרך זה ביאר גם שאר מפרשים), שכל המזמור כולו מדבר בשבח התורה הקדושה, דתחילה מקדים המעלה הגדולה והתועלת העצומה שיש לנו בכל צבא השמים, ואחר כך מראה שהתורה הקדושה יש לה גם מעלה זו, ועוד היא יתירה מן השמש בשבעה מעלות. א. כי השמש, מי שמרבה ומתמיד לשבת בחומו יכול להזיק לו הדבר מאוד עד שיתעלף, כמו שמצינו ביונה הנביא דכתיב ביה (יונה ד ח) 'ותך השמש על ראש יונה ויתעלף', אבל המתמיד בעסק התורה אינו כן, אלא היא משיבת נפש. ב. השמש נכנס במוחו האדם עד שישתגע, אבל התורה היא מחכימת פתי. ג. השמש מי שמרבה לשבת שם ידאג ויתעצב, אבל התורה 'פקודי ה' ישרים משמחי לב', ד. מי שמסתכל בעין השמש יכהו עיניו, אבל התורה היא מאירת עינים, ה. השמש אף על פי שהוא זך וטהור, מכל מקום פעמים שיכסוהו עננים ולא יהיה מראיתו טהור, ו. גם לפעמים יעבדוהו אומות העולם ויעשו ממנו עבודה זרה, ואז איננו טהור, אבל התורה היא 'טהורה עומדת לעד', ואין לטהרה הפסק, ז. השמש אין אורו שוה, כי אם עד חצי היום מוסיף, ומשם ואילך אורו מתחסר, ואינו עומד בהשוואה אחת, אבל התורה הקדושה 'משפטי ה' אמת צדקו יחדיו', והוא מאיר ובא תמיד בשוה. הא למדנו מכל זה את התועלות הגדולות הנמצאים בתורה יותר מן השמש. עכתו"ד.

ולכן עושים סימן בסוכה שהיא כנגד שבעים שנותיו של אדם, ומקפידים על הסכך שיהיה חמתו מרובה מצילתו, כדי להראות שמי שמחובר אל השכינה הקדושה, צילא דמדימונתא, על ידי התורה הקדושה, יש לו מעלה ותועלת מרובה מן השמש.

ואפשר להוסיף ולומר דמטעם זה תקנו חז"ל מצות נר חנוכה משתשקע החמה, כי הנר רומז על התורה הקדושה, על דרך הכתוב (משלי י כג) 'כי נר מצוה ותורה אור', וצריכים להדליקה דווקא אחר השקיעה כדי להראות שגם כאשר החמה מתמעטת ושוקעת מאירה התורה הקדושה בחדה ובעוז. ולזה תמצא מה שכתב הרקוקח (הלכות חנוכה) ששמונת ימי חנוכה מכונים כנגד שמונת הימים של חג הסוכות, דשניהם מורים על ענין אחד.

ונקדים תחילה מה שהביא החיד"א בהרבה מקומות בשם האר"ז"ל שכשם שאין עבירה מכבה תורה כך אין עבירה מכבה מצות צדקה. והנה שמעון הצדיק היה כהן גדול והדליק את המנורה במשך ארבעים שנה, ובה עשה ופעל שיהיה קיום למעשים טובים של ישראל בכח התורה הקדושה. ולכן היה אומר תדיר 'על שלשה דברים העולם עומד; פירוש בזכות שלשה דברים העולם עומד, שהזכות נשאת וקיימת לעולם ועד: 'על התורה' - בכח התורה הקדושה, שאין עבירה מכבה תורה, 'על העבודה' - בזכות עבודת הכהונה דהיינו הדלקת המנורה, 'ועל גמילות חסדים' - בזכות מצות צדקה שאין עבירה מכבה אותה.

ובזה אמרתי דבר נחמד, דהנה הגאון רבי שאול בראך זצ"ל מקאשוי מסר רמז בשם הגאון רבי יוסף חיים זאנענפעלד זצ"ל על הפסוק (ישעיה א כז) 'ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה', וזו צורתו: 'ציון במשפט תפדה' בגימטריא 'תלמוד ירושלמי', 'ושביה בצדקה' בגימטריא 'תלמוד בבלי', ע"כ. והרב מבריסק זצ"ל התבטא על רמז זה ואמר שגימטריא כזאת אי אפשר להשיג אלא על ידי רוח הקודש. וצריך ביאור הענין בזה. אכן לפי האמור 'ומתק מאוד, דהנה החתם סופר (קידושין לט) בחידושי הביא שיטת הירושלמי שחולק על הבבלי וסבירא ליה שאין עבירה מכבה מצוה כלל. עיי"ש. וזהו הרמז: 'ציון במשפט תפדה' זה תלמוד ירושלמי, 'דלשיטתם אין המצוות בטילות כלל מחמת העבירות וממילא מן הדין שיזכו ישראל להגאל בשבילם. 'ושביה בצדקה' זה תלמוד בבלי, דלשיטת הבבלי דעבירה מכבה מצוה, ואם כן מה שיזכו להגאל בקרב הוא דייקא בזכות מצוות צדקה, שהיא יש לה קיום לעולם.

שתי עצות נוספות לעשות קיום לעסק המצוות

והנה, ישנה עצה נוספת שעל ידה אפשר להציל את המצוות שיהיה להם קיום, והוא לעשות תשובה מאהבה, דעל ידי תשובה מאהבה זדונות נעשים לזכויות, וכיון שנקשרו העבירות מעיקרא חוזרים המצוות ומאירות כבתחילה. כמו כן ישנה עוד עצה, לעשות את המצוות בדחילו ורחימו, שעל ידי זה המצוות פורחים מיד לעילא ושוב אי אפשר לכבותה. והנה ידוע שבעשרת ימי תשובה עושים תשובה מיראה, ובחג הסוכות עושים תשובה מאהבה, ולכן מצינו בשמחת בית השואבה שעשו רמז לשני העצות הללו, דהיינו שהיו מדליקים מנורות של זהב שהיו מאירות בכל ירושלים, להראות שבימים אלו שעושים תשובה מאהבה חוזרים המצוות ומאירות כקדם, וכמו כן היו חסידים ואנשי מעשה מרקדים באבוקות של אור ומטילים אותן כלפי מעלה, לרמז שאם עושים את המצוות בדחילו ורחימו הרי הם מאירות לעולם ואי אפשר לכבותן.

והנה הרקוקח (הלכות חנוכה) כתב ששמונת ימי חנוכה מכוונים כנגד שמונת הימים של חג הסוכות, ואפשר שלכן הוסמכו זה לזה כי בשניהם מצינו תכלית זו המכוון, שלא יכבו העבירות את המצוות, זה על ידי מצוות המנורה וזה על ידי תשובה מאהבה.

בחג הסוכות עושים קיום אל המצוות על ידי תשובה מאהבה

ובזה יש לפרש יפה את הפסוקים במזמור 'לדוד ה': 'בקרב עלי מרעים לאכול את בשרי צרי ואויבי לי המה כשלו ונפלו וגו', אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש, שבתי בבית ה' כל ימי חיי וגו', פירוש, דאף על פי שה' אורי בראש השנה וישעי ביום הכיפורים, ובכלל חודש תשרי הוא חודש שתקיף במצוות, מכל מקום קרבים עלי מרעים דהיינו השטן וכת המקטרגים 'לאכול את בשרי' ולכבות את המצוות בעבירות שבידי. אולם זאת היא תקוותי בשתי העצות שהזכרו לעיל: 'אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש, שבתי בבית ה' כל ימי חיי', שאזכה ללמוד ולהתדבק היטב בתורה, ולקשר את כל המצוות באור התורה הקדושה, דאז לא יוכלו העבירות לכבות דאין עבירה מכבה תורה. וכמו כן 'כי יצפני בסוכה', דבחג הסוכות שעושין אז תשובה מאהבה עוקרין את החטא מעיקרא ומתפכין אותה למצוה, וממילא 'ירום ראשי על אויבי' ויחזרו המצוות להאיר כבתחילה.

בהג הסוכות בא"ם ישראל לשל"מות העבודה בארבע עולמות

חתיכה של א', ביום האחד עשר נתן לו חתיכה של א', ביום שנים עשר נתן לו חתיכה של ד' ולקח ממנו חתיכות של ב' ושל א', ביום שלשה עשר נתן לו החתיכה של א', ביום ארבעה עשר נתן לו חתיכה של ב' ולקח ממנו חתיכה של א', וביום חמשה עשר נתן לו החתיכה של א'. נמצא שהשתמש בארבע חתיכות אלו של אבד"ח ט"ו אחדים נפרדים, מה שאין כן אם היו אצלו ג' חתיכות של גז"ה או ב' חתיכות של ט"ו, שאף על פי שגם אלו משקלם חמשה עשר מכל מקום לא היה יכול להשתמש בהם בט"ו אחדים נפרדים.

נמצא לפי זה שמספר חמשה עשר יתייחס לאותיות אבד"ח יותר משאר אותיות, כי באלו תוכל למצוא מספר חמשה עשר באחדים נפרדים אף על פי שהם מחוברים ועשויים בארבעה חלקות, ומאחר כי אלו הארבע אותיות של אבד"ח יש להם רמז ואחיזה בארבעה עולמות, לכן גם מספר ט"ו המתייחס להם יש לו מעלה גדולה, כי נאחז ונרמז שם במקום אשר המה נאחזים ונרמזים, ולכן נבחר מספר החמשה עשר בכל אותם הדברים היקרים שנזכרו לעיל.

והנה כבר נתבאר שעל ידי שעובדים עבודת הבורא יתברך שמו בשלימות נאחזים ישראל בארבעה עולמות, ונמצא שכמו כן הם נדבקים ומתברכים גם כן בארבע אותיות אבד"ח שגם הם אחוזים בארבעה עולמות כנ"ל, ובמספר ט"ו. ומהאי טעמא נתברכו בברכת כהנים של ט"ו תיבות, ולכן גם נבחר יום גאולתם בט"ו לחודש, כי במספר הזה הם יש להם קשר יותר. עכתודה"ק.

העולה מדבריו, שחשבון זה של אותיות אבד"ח הוא מורה על שלימות העבודה של כלל ישראל. והנה ראה זה פלא שהימים הטובים של חודש תשרי מסודרים בדיוק לפי אותיות אלו: ב' ימי ראש השנה, א' של יום הכיפורים, ד' ימים בין יום הכיפורים לחג הסוכות שהם גם כן נחשבים לימים טובים, כדאיתא בסימן תרכ"ה, ח' ימים של חג הסוכות. ונמצא שבחג הסוכות נשלם הסדר של אבד"ח ובאים ישראל לכלל שלימות.

ולזה תמצא שכמה מעניני חג הסוכות מיוסדים על מנין ט"ו, דהוא חל ביום ט"ו לחודש, ושיעור דפנותיו ט"ו טפחים, שתי דפנות של שבעה טפחים ושלישית אפילו טפח. וכן בשמחת בית השואבה עמדו הלויים על ט"ו מעלות היורדות מעזרת ישראל לעזרת נשים. והוא פלא.

וזהו שרמזו חז"ל הקדושים בדבריהם (סוכה מג.): 'ולקחתם שתהא לקיחה לכל אחד ואחד, דהיינו שבחג הסוכות נשלם המנין של ט"ו ימים טובים באופן של אבד"ח שאפשר לחלקו לאחדים, כמבואר לעיל.

הבן איש חי (הגדה של פסח - אוצרות חיים) עמד לדקדק בטעם הדבר שגאולת ישראל ממצרים היתה ביום ט"ו לחודש, וכן מצינו עוד הרבה דברים יקרים וחשובים שמשתמשים במספר ט"ו דווקא, שכן העולמות נבראו באותיות י"ה שהם מספר ט"ו (מנחות כט), וגם עכשיו הם מתקיימים בשפע והארה של שתי אותיות אלו, כמו שאמרו (עירובין יח) דיו לעולם שישתמש בחצי השם, וכן איש ואשה שזכו שם י"ה ביניהם, וגם הברכה הגדולה של ישראל, שהיא ברכת כהנים יש בה ט"ו תיבות, וגם דוד המלך ייסד ט"ו שירי המעלות. ויש להבין הענין בזה.

וביאה, דשלימות העבודה הוא תמיד בארבע בחינות של מחשבה כוונה דיבור ומעשה, שהם כנגד ארבע עולמות, אצילות בריאה יצירה עשייה. והנה במספר ישנו כלל אחד שעליו בנויה חכמת התשבורת והיא אבד"ח, דהיינו ב' כפול מן א', ד' כפול מן ב', וכו'. וכלל זה שרשו בארבע עולמות הנ"ל, כי גם העולמות הם כפולים זה למעלה מזה, דהיינו יצירה כפול מן עשייה, ובריאה כפול מן יצירה וכו', עיי"ש, נמצא שכלל זה מורה על שלימות העבודה בארבע בחינות. והנה זה הכלל אבד"ח עולה למספר ט"ו, ואי אפשר למצוא מספר ט"ו בארבע אותיות אלא באלו, כי אותיות גז"ה אף על פי שגם הם עולים ט"ו מכל מקום אינם אלא שלש אותיות. ועוד יש טעם אחר שיתייחס המספר ט"ו יותר לאותיות אבד"ח, כי באותיות גז"ה אף על פי שיש בהם מספר ט"ו אי אפשר להשתמש בהם ט"ו אחדים נפרדים, אבל בארבע אותיות אבד"ח תוכל להשתמש ט"ו אחדים נפרדים.

כיצד, מעשה באדם אחד שנתאכסן אצל בעל הבית ט"ו ימים, ופסק עמו שיתן לו שכר הבית כל יום משקל דרה"ם אחד של כסף, אבל התנאי היה שיפרע לו שכרו במזומן דבר יום ביומו, לא יקדים ולא יאחר, והנה זה האורח לא היה לו אלא ארבע חתיכות של כסף שעולה משקל כולם ט"ו דרה"ם כסף, חתיכה אחת של דרה"ם אחד, חתיכה נוספת של ב' דרה"ם, עוד חתיכה של ד' דרה"ם וחתיכה רביעית של ח' דרה"ם, ובאלו חתיכות שילם לו כל יום דרה"ם אחד של כסף אף על פי שלא שבר אותם לחתיכות נפרדות אלא נשאר כמות שהם. כיצד, ביום הראשון נתן לו חתיכה של דרה"ם אחד, ביום השני נתן לו החתיכה של ב' דרה"ם ולקח ממנו את החתיכה של דרה"ם אחד, ביום השלישי נתן לו חתיכה של אחד, וביום הרביעי נתן לו החתיכה של ד' ולקח ממנו החתיכות של ב' ושל א', ביום החמישי נתן לו חתיכה של א', ביום הששי נתן לו חתיכה של ב' ולקח ממנו החתיכה של א', ביום השביעי נתן לו חתיכה של א', ביום השמיני נטל ממנו החתיכות של א' ושל ב' ושל ד' ונתן לו חתיכה של ח', ביום התשיעי נתן לו חתיכה של א', ביום העשירי נתן לו חתיכה של ב' ולקח ממנו

בשמה בית השואבה שאבו רוח הקודש על מנת לדאוג רק בטובתן של ישראל ולא ברעתם

הנראה בעיניו ואף להכות ולייסר את מי שחשוד בעיניו עד שיודה.

הלה יצא מלפני הרה"ק והתחיל לחפש הנה והנה, וחשדו נפל על חסיד אחד שהיה נראה לו שהוא הגנב, הוא ניגש אליו והתחיל לדרוש בתוקף שיחזיר את הגניבה, אך הלה הכחיש כל קשר לגניבה והתחנן אליו שלא ירשיענו סתם, לבסוף התרצה ה'יושב' לתת חנינה להחשוד להוכיח שהוא אינו הגנב, דהיינו, על ידי שיעלה בידו להוכיח מי הוא כן הגנב האמיתי?

והנה למעשה באמת לא היה חסיד זה הגנב, ועכשיו ניסה לטכס עצה כיצד יוכל לגלות את הגנב האמיתי ולהסיר את החשד מעליו, עד שעלה בלבו רעיון נפלא, כידוע היו מגיעים לבעלזא רבנים גדולים בעלי רוח הקודש וביניהם גם כאלו שהנהיגו חצרות בעצמם, הוא ניגש לאחד מאותם רבנים שהקפיד להגיע לבעלזא דווקא בלי המשמשים שלו, והתחיל לעזור לו ולשמשו כפי הצורך, ומתוך שעשה את המלאכה היטב נשא חן בעיני הצדיק.

ויהי ביום השלישי כאשר הגיע העת לילך לבית הכנסת עמד ה'משמש' ונעל את הדלת, והודיע לרב שאינו פותח את הדלת עד שיגלה לו מי הוא הגנב שגנב את צרור כספו של הדיין, לשוא היו כל תחנוניו של הרב שאין הוא חבר בקשרם של הגנבים, ומנין לו לדעת מי הגנב, הלה אטם את אזנו משמוע ולא פתח את הדלת.

כשראה הרב שאין לו ברירה וכי מני וגמור עמו להשאירו סגור כל היום, נענה ואמר לו: 'אני מוכן לגלות לך מי הגנב, אך בתנאי קודם למעשה שתבטיח לי נאמנה שאינך מספר לאיש כיצד נודע לך

שמיני רגל לה' יתברך לבדו

במסכת גיטין (נא) מסופר על טיטוס הרשע שנכנס לבית קדשי הקדשים ונטל סייף וגידר את הפרוכת, ונעשה נס והיה דם מבצבץ ויוצא, וכסבור הרג את עצמו, ופירש רש"י: 'עצמו, כינוי כלפי מעלה', דהיינו שסבר שהרג את כביכול.

ובזה ביאר בספר אפיקי ים את מאמר ההגדה באופן נפלא, דהנה מצינו גבי השאלה של בן הרשע ד'לפי שהוציא את עצמו מן הכלל כפר בעיקר, וכבר תמחו רבים, דמאי שנא מבן החכם שגם הוא לא כלל את עצמו בשאלה, אך לפי מאמר הגמרא הנ"ל יש לפרש הכוונה: 'ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל' כלומר שהוציא את הקב"ה מדבריו, שלא הזכיר את שמו בשאלה, אלא שאל 'מה העבודה הזאת לכם', מה שאין כן הבן החכם ששואל 'מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה ה' אלוקינו אתכם', כלל בדבריו שם שמים לפיכך אין בו פסול. עכ"ל.

ועל פי זה יומתק לפרש מאמר חז"ל (סוכה מז.) 'שמיני רגל בפני עצמו' הוא, כלומר שהוא רגל רק לה' יתברך ולישראל לבדם, כמשל הידוע שהמשילו חז"ל את החג למלך שאמר לבניו 'עכבו עמי יום אחד'. ודו"ק.

משה רבינו מברך את ישראל מחמת שהיה איש האלוקים

הנה ידוע מה שכתב החתם סופר (פרשת תולדות) בטעם הדבר שלא הכיר יצחק אבינו שעשו הוא רשע, כי מי שיודע שיש לו בן שאינו הולך בדרכי ישרים אי אפשר לו לברך בלב שלם ולהמשיך הברכה ממקומה הראוי, כיון שהוא בעצבות, על כן הסתיר ממנו הקב"ה את טיבו של עשו בכדי שיברך את יעקב אבינו בלב שלם, ורק אחר כך גילה לו את רשעותו של עשו. עכתו"ל.

והנה, על פי פשטות הכתובים לא התנהגו בניו של משה רבינו כהוגן, ובן בנו היה כהן לעבודה זרה כמבואר במעשה דפסל מיכה (שופטים יח ל). ואם כן קשה, היאך היה יכול משה רבינו לברך את ישראל לפני מותו, לפיכך מקדים הכתוב תחילה (דברים לג א): 'וזאת הברכה אשר ברכ משה איש האלוקים', רצה לומר שמשה רבינו כבר עלה ונתעלה למדרגת 'איש אלקים' ולא היה לו שום שייכות מיוחדת לבניו ולמשפחתו, אלא כמלאך המנהיג את ישראל שהוא שוה לכל. לפיכך היה יכול לברכם בלב שלם.

ביום הכיפורים קורין בהפטרה את המעשה של יונה הנביא שלא רצה להתנבא על נינוה את הנבואה ששלח לו ה' יתברך להתנבאות עליה, והסכים למסור עצמו למיתה עבור זה עד שהכריחו ה' יתברך ללכת שם. והטעם שלא רצה להתנבאות כמו שנצטווה מבואר ברש"י ובשאר מפרשים, דאמרו, 'אומות העולם קרובי תשובה הם, ואם אתנבא ויחזרו למוטב נמצאתי מחייב את ישראל שאינם שומעים לדברי הנביאים', על כן בחר למסור את נפשו ובלבד שלא לעורר קטרוג על בני ישראל.

ויש להבין מהיכן נטל יונה מהלך זה, למסור נפשו בכדי שלא להתנבא במקום שיכול להגרם רעה לישראל. ונראה לבאר על פי מעשה שהיה אצל הרה"ק הרש"י שלום מבעלזא זי"ע בחג השבועות שבאו אליו קהל רב של חסידים ואנשי מעשה, ובין הבאים היה גם דיין ומורה צדק באחד הקהילות שעמד קודם נישואי בתו, והביא עמו את צרור כספו שקיבץ בשנה האחרונה בעמל רב לצורכי החתונה.

והנה באחד הימים קודם החג, כאשר נכנס הדיין לחדרו באכסניא גילה לחרדתו שצרור כספו נגנב ואיננו וכל עמלו ירד לטמיון, הלה התעלף מרוב צער והסיפור התפרסם במהרה והגיע עד לאזניו של הרה"ק מבעלזא שהצטער מאוד שדבר כזה אירע במחיצתו, הרה"ק הזמין אליו את אחד מחשובי ה'יושבים' בבעלזא, שהיה מפורסם כחכם ובר דעת, וצוה עליו לברר את הדבר ולהשיב את הגניבה לבעליה, כשלצורך כך הוא יכול להשתמש בכל אמצעי

רוח הקודש וכל רז לא אניס ליה, עם כל זה לא השתמש בה אלא לטובה ולא רצה לראות רעה על איש יהודי.

ויש לומר שזה היה היסוד של שמחת בית השואבה, 'ושאבתם מים בששון ממעיני הישוע' (ישעיה יב ג), דהיינו שמשים שואבים רוח הקודש רק על מנת להושיע את ישראל, ולא לראות ברעתם. והנה, בירושלמי (סוכה פ"ה מ"א) מבואר שיונה הנביא התחיל להתנבא בשמחת בית השואבה, דמכח הקדושה שהיתה שם שרתה עליו רוח נבואה, והשתא מובן היטב מנין לקח יונה את מידתו לכבוש את נבואתו לטובת ישראל, דכל שורש נבואתו היא משמחת בית השואבה שענינה הוא להשתמש ברוח הקודש רק לטובתן של ישראל ולא להיפך.

ובזה יש לפרש את הפסוקים בפרשת בא (שמות י ט-י), שפרעה אמר למשה 'ראו כי רעה נגד חג ה' לנו', ובמדרש (הובא בקדושת י"ט לסוכות) זה חג הסוכות, עוד במדרש (הובא ברבינו בחי) זה חג השבועות. דהנה פרעה הרשע ראה באיצטגנינות שעתידין ישראל לחטוא ולהקנס במיתה, אך משה רבינו השיב לו 'כי חג ה' לנו', כלומר שאנו מדה אחרת יש לנו, שאין אנו רואים ברעתן של ישראל אלא בטובתן, כמו שרואים מ'חג ה' לנו', דהיינו משמחת בית השואבה שהיה בחג הסוכות, וממעשה שהיה בבעלזא בחג השבועות.

לא מת משה מעולם

במסכת סוטה (יג:): 'תניא רבי אליעזר הגדול אומה שנים עשר מיל על שנים עשר מיל כנגד מחנה ישראל בת קול משמיע ואומר וימת משה ספרא רבה דישאל, ויש אומרים לא מת משה, כתיב הכא (דברים לד ה) 'וימת שם' וכתיב התם (שמות לד כח) 'ויהי שם עם ה', מה להלן עומד ומשמש אף כאן עומד ומשמש'.

ואפשר דזהו הכונה בפסוק (דברים לד ז-ח) 'ומשה בן מאה ועשרים שנה במותו לא כהתה עינו', וברש"י: 'אף משמת', כלומר שרק לעינים היה נראה שמת, אך באמת לא מת כלל ולא כהתה עינו ולא נס ליחו. ובזה יש לפרש המשך הכתוב 'ויתמו ימי בכי אבל משה', 'ויתמו' מלשון תמיה, כלומר שתמיהו ואמרו לבכיה מה זו עושה, הלא לאמיתו של דבר לא מת משה.

הדבר, החסיד הסכים לתנאי והרב גילה לו: 'פלוגי מעיר פלוגית, הוא הגנב'. שמח החסיד ורץ מיד אל היושב ובשרו: 'פלוגי הוא הגנב', 'מנין לך?' הקשה היושב, 'זאת לא אוכל לגלות בשום אופן' השיב החסיד 'אך ברי לי שהוא הוא', משוכנע מבטחונו של החסיד פנה היושב לחפש את ה'פלוגי' המדובר ומצאו עד מהרה כשהוא יושב וסועד באחת האכסניות, כמה מכות נאמנות גרמו לו להודות באשמה ולהחזיר מהר את הגניבה לבעליה והעיר בעלזא שקטה.

לאחר מכן זימן הרה"ק מבעלזא את היושב ושאלו כיצד גילה מי הגנב, סיפר הלה את כל השתלשלות הענינים ואמר שהחשוד הראשון הוא גילה לו רז זה, שלח הרה"ק מבעלזא לקרוא לאותו חסיד ושאלו מנין ידע, חישיב הלה שהרה"ק בודאי לא היה בכלל הבטחתו וגילה שרב פלוגי השווה פה הוא אמר לו, קרא הרה"ק מבעלזא את הרב הנ"ל ושאלו כיצד הכיר מי הגנב, ענה הרב שכאשר הגיע לבעלזא עמד בשורה להכנס ליטול שלום, ולפניו עמד אותו גנב עם קוויטל, ומתוך שהוא יודע 'לקרוא' בקוויטל ראה שהוא גנב. הפטיר הרה"ק מבעלזא ואמר: 'גם אני בצעירותי היתה לי מדה זו שידעתי לראות בקוויטל את כל העבירות שעשה האדם בגלגול זה ובגלגולים קודמים אך ראיתי שדבר זה מקשה עלי לעשות טובה ליהודי על כן ביקשתי מן הקב"ה שיקח ממנו מדריגה זו...', ואף על פי שהיה הרה"ק מבעלזא מפורסם כבעל

לא להשקיע את הראש ברגל

ביום אסרו חג סוכות שנת תשכ"ג, כשעמד רביה"ק מהר"י ט"ב מסאטמאר זי"ע על יד מקומו בין תפילין של רש"י לר"ת, ניגש אליו הגה"ח ר' ליפא שווארטץ ז"ל (מנהל מוסדות בירושלים) והזכיר לפניו את הראב"ד הגאון האדיר רבי פנחס עפשטיין זצ"ל לרפואה שלימה, לאחר ששלחו להזכיר אצל מן שהוא סובל מנפיחות ברגליו, ויש לו כאבים מוחמת שהבלוט צירקולאציה אינו בסדר. מרן שמע את ההזכרה ואמר לר' ליפא שימסור לו שילך לבדוק אם אין קשר לכאב הרגלים למחלת הלב ר"ל, כי אם יש לו מחלת לב אזי עליו לדרוש ברפואות, אבל אם הענין הוא רק מהבלוט צירקולאציה, 'זאל ער זיך נישט אריינגלייגן די קאפ אין פיס'.

תוך כדי דיבור הרים מרן את שולי הבעקישטע שלו והראה לר' ליפא איך שרגליו נפוחות מעבודתו הקדושה ביום אתמול, בעריכת ההקפות, באמרו: 'שיין וואלט איך אויסגעזעהן ווען איך וואלט אריינגעלייגט די קאפ אין די פיס, ווי וואלט איך געקענט אנגיין מיטן עולם, מיט זכות הרבים העלפט השי"ת'.

כשחזר ר' ליפא ז"ל לירושלים, ביקר במעונו של הראב"ד וחזר לפניו על דברי מרן, ויהי כשמוע הראב"ד את דבריו נתרשע עד מאוד וצעק בקול שהוא רואה בחוש שמרן יודע את מכאובו ומשתתף בצער, כי זהו באמת כל החסרון שלו שהוא עושה עסק גדול מכאב רגליו. וכשהוסיף ר' ליפא וסיפר לו שגם מרן סובל על רגליו ואינו עושה עסק מזה, וכי הוא מבקש שגם הראב"ד לא יעשה עסק מזה, נענה הראב"ד ואמר בענותותו: 'ווער קען זיך צוגלייכן צום רב, ער האט דאך גרויסע זכותים, ער איז דאך אזוי ווי בנימין הצדיק וואס די גמרא זאגט (ב"ב יא.) אז מען האט אים מוסיף געוועהן אסאך יארן ווייל ער האט אויסגעהאלטן אלמנות און יתומים, אזוי אויך דער רב זאל זיין געזונט ער האלט אויס אלמנות און יתומים, ער האט זכותים, איך האב דאך נישט קיין זכותים'...

ויש להמליץ בזה מה שאמרו חז"ל (סוכה מז:): 'שמיני רגל בפני עצמו הוא', כלומר שהעבודה היא שהרגל יהיה נפרד לעצמו, ולא יהיה הראש מונח בתוכו, ולמדריגה זו מגיעים בשמיני עצרת.

עליית העילמות של הרה"ק מרדכי קוב

עד היום אפילו ברמז קל! השיב להם אביהם בבית שחוק: 'וכי חושבים אתם שבעל רוח הקודש אסור לו להגזים?! אינכם צריכים להאמין לכל מה שהוא אומר...! אך הללו לא הרפו: 'הרי אין זה רק גזמא בעלמא, כי אם אכן לא ראה אותך כלל למעלה והוא אומר שכן ראה אותך, אם כן הרי זה דובר שקרים ממש, וקשה לחשוך את הצדיק בכך...'

נענה הרה"ק מדזיקוב ואמר להם: 'לא! אין זה שקר חס ושלום, כי למען האמת פעם אחת כן הייתי שם למעלה, ויתכן שלכך היתה כוונתו של רבי מאיר'ל... ששו הבנים על המציאה ובקשו מאביהם: 'אולי יגלה לנו אבא מתי היתה אותה פעם, 'אכן' השיב הרה"ק מדזיקוב בבית שחוק: 'היה זה בטרם נולדתי...'

ויש להמליץ על זה את דברי חז"ל (תמיד לב): 'איזהו חכם הרואה את הנולד', דהיינו שהתחכם להסתיר את הדבר ולומר שראהו קודם שנולד.

שמע החסיד ומיהר לנסוע לדזיקוב למסור לרבו את דבריו של הרה"ק מפרמישלאן, כשמעו הרה"ק מדזיקוב את דבריו נפנה אל בנו בעל האמרי נועם ואמר לו: 'הלא תראה למדן שלי, כאשר שאלתיך על כשרותה של הסוכה אמרת לי שכשרה היא, והנה, ראה נא מה אומר על כך רבי מאיר'ל, בעל רוח הקודש...'

ניסו לברר הענין עד שהתברר שבאותו שעה ששהה החסיד אצל הרה"ק מפרמישלאן קפצו הילדים על סוכתו של הרה"ק מדזיקוב ונענעו את הסכך באופן שהחמה נראתה יותר מן הצל.

מכל מקום הבנים נצלו את שעת הכושר ואמרו לאביהם: 'אם כן אבא הרי אתה מודה בעצמך שרבי מאיר'ל הוא בעל רוח הקודש והערתו על כשרות הסוכה נכונה, אם כן הרי נכונים גם דבריו האחרים שהעיד שהוא מוצא אותך תמיד בעולמות העליונים, ואת זאת לא שמענו ממך

חסיד אחד מחסידי הרה"ק רבי אלעזר מדזיקוב זצ"ל הוצרך לשהות פעם בימים הראשונים של חג הסוכות בעיר לעמבערג, ובהיותו נמצא קרוב לעיר פרעמישלאן, החליט לנצל את ההזדמנות ולסור לשם ביום הראשון של חול המועד על מנת להתבשר מזיו קדושתו של הרה"ק רבי מאיר מפרעמישלאן זי"ע.

הצדיק קבלו בחמימות רבה ושאלו על מקום מגוריו ועל מטרת נסיעתו, והלה השיב שפניו מועדות עתה אל דזיקוב, להסתופף בצל רבו ברגל. כששמע רבי מאיר שהוא נוסע לדזיקוב נענה ואמר לו: 'רבכם הוא פיקח גדול, חכם אמיתי, בכל עת שאני עולה לעולמות העליונים מוצא אני אותו שם לפני, וככל שאני מנסה להקדימו אינו עולה בידי ותמיד הוא מזדרז ומגיע לפני. ולכן, חידוש גדול הוא אצלי שחכם כמותו ישב בסוכה פסולה שחמתה מרובה מצילתה!'

הוצאת הגליון נתנדב על ידי הני צנתרי דדהבא

הנדבנים החשובים, לבם ער לכל דבר שבקדושה רודפי צדקה וחסד

ה"ה

הרה"ח ר' בערל שפירא הי"ו הרה"ח ר' מרדכי פאוועל הי"ו הרה"ח ר' יואל הירש הי"ו

יהי רצון שיחול עליהם ברכת התורה 'אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד'

עם רב נחת דקדושה, ויזכו לשנה טובה ומתוקה, עדי נזכה לביאת בן דוד במהרה.

לע"נ הרה"ח

ר' משה חיים ב"ר אשר זעליג ע"ה

הונצח ע"י חתנו ידידינו

הרה"ח ר' דוד שטיינבערג הי"ו

לעילוי נשמת

הרב הגאון

ר' פנחס נחום ז"ל

בן הר"ר יעקב אשר שלמה שליט"א

נפטר כ"ח אלול תשפ"ה לפ"ק

השיר והשבח להני נדבנים החשובים שזכו להשתתף בהוצאת המרובות לזכות את הרבים הרה"ח משה דוד ב"ר נידערמאן הי"ו הרה"ח ר' חיים וואלף פריעדמאן הי"ו הרה"ח ר' יושע געלבשטיין הי"ו יהי רצון שיחול עליהם ברכת התורה 'אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד' עם רב נחת דקדושה, ויזכו לשנה טובה ומתוקה, עדי נזכה לביאת בן דוד במהרה.